

KURIN- ALAISUUTTA JA KUVITTELUA

Näkökulmia luovaan
tietokirjoittamiseen

Toimittaneet Emilia Karjula ja Tiina Mahlamäki

KURINALAISUUTTA JA KUVITTELUA

KURINALAISUUTTA JA KUVITTELUA

Näkökulmia luovaan tietokirjoittamiseen

Toimittaneet Emilia Karjula ja Tiina Mahlamäki

Kurinalaisuutta ja kuvittelua. Näkökulmia luovaan tietokirjoittamiseen
Toimittaneet: Emilia Karjula ja Tiina Mahlamäki
Kansi ja ulkoasu: Haron Walliander
Kustantamo Tarke, 2017
Painopaikka BoD, Norderstedt, Saksa
ISBN 978-952-68434-7-6

Sisällysluettelo

Osa 1: Alkuja

<i>Emilia Karjula ja Tiina Mahlamäki: Johdanto</i>	6
<i>Petri Tamminen: Aloituksia</i>	25

Osa 2: Aiheita ja aineistoja

<i>Anna Kortelainen: Käsi sydämelle</i>	31
<i>Tiina Mahlamäki: Aistit ja kuvittelu kirjoittajan työkaluina</i>	49
<i>Teemu Keskisarja: Historioitsijan kokemuksia tositarinan etsimisestä ja kertomisesta</i>	79

Osa 3: Lajeja ja rooleja

<i>Päivi Kosonen: Mitä me tiedämme?</i>	95
<i>Teemu Taira: Tiedeviestintä ja asiantuntijuus sosiaalisessa mediassa</i>	115
<i>Juha-Heikki Tihinen: Arvion paikka – kritiikki rakkaani</i>	135
<i>Tiina Lehtikainen ja Kristian Blomberg: Rakastava myötärinta</i>	148

Osa 4: Rajoilla

<i>Annette Arlander: Taiteellinen tutkimus ja monimuotoistuvat tekstit</i>	164
<i>Hanna Guttorm: Tietämään tulemisen polveileva prosessi</i>	184

Johdanto

Kurinalaisuutta ja kuvittelua on Turun yliopiston luovan kirjoittamisen oppiaineen piirissä syntynyt artikkelikokoelma. Näkemyksemme on, että lähestulkoon kaikkeen kirjoittamiseen liittyy kuvittelua, oli kyseessä sitten fiktiivinen teksti tai faktoihin perustuva tietokirja. Kirjoittaja kysyy, kokeilee ja pohtii, mikä on mahdollista ja mikä voisi olla. Kurinalaisuutta puolestaan tarvitaan ainakin aiheen rajauksessa, aineiston kokoamisessa, ilmaisun hiomisessa ja kirjoittamisen äärellä pysymisessä.

Teos on jatkoa aiemmin julkaistulle luovan kirjoittamisen oppikirjalle *Kirjoittamisen taide ja taito* (Atena 2014). Siinä missä aiempi teos keskittyi kaunokirjallisen tekstin tekemiseen liittyviin kysymyksiin, nyt käsillä oleva kirja paneutuu luovaan tietokirjoittamiseen. Edeltäjänsä tavoin teos pyrkii yhdistämään kirjoittamisen teoriaa ja käytäntöä, ja se sijoittuukin kirjoitusoppaan ja kirjoittamisen ulottuvuuksia tutkivan tietokirjan välimaastoon. Teos ei siis suinkaan ole kaikenkattava opas luovaan tietokirjoittamiseen. Emme puutu esimerkiksi kielenhuoltoon, jota varten on jo olemassa hyviä oppaita. Suomessa on julkaistu myös monia ansiokkaita akateemisen kirjoittamisen ja tietokirjoittamisen oppaita, kuten Marja Kinnusen ja Olli Löytyn toimittama *Tieteellinen kirjoittaminen* (2002), Virve Mertasen *Tietokirjoittajan käsikirja* (2007), Carol Kiriakoksen ja Kimmo Svinhufvudin *Tohtoritakuu* (2015) sekä Urpu Strellmanin ja Johanna Vaattovaaran toimittama *Tieteen yleistajuistaminen* (2013).

Aiemmista tietokirjoittamisen oppikirjoista käsillä oleva teos poikkeaa siinä, että painopiste on *luovassa* tietokirjoittamisessa. Haluamme tarjota näkökulmia siihen, mitä kaikkea luova tietokirjoittaminen voi olla. Lähtökohtamme on, että kaikki kirjoittaminen on luovaa. Tässä teoksessa kirjoittamisen ja kirjoittajan luovuus tarkoittaa erityisesti luovan kirjoittamisen menetelmien ja harjoitusten hyödyntämistä

tietokirjoittamisessa. Lisäksi se viittaa luovaan tai narratiiviseen tietokirjoittamiseen omana lajityyppinä. Luovuus merkitsee myös tietokirjoittajan ja tutkijan ammattitaitoa siirtyä lajityypistä toiseen, välineestä toiseen ja taitoa löytää itselle sopivimmat tavat toimia ja kirjoittaa, hyödyntää lajityyppien ja välineiden ominaispiirteitä, mutta myös rikkoa perinteisiä tapoja ajatella, lukea, tehdä ja kirjoittaa.

Luovuus tarkoittaa siis myös kielen luovaa käyttöä, pyrkimystä kirkkaaseen ja täsmälliseen ilmaisuun sekä irrottautumista akateemisen kirjoittamisen joskus kahlitsevista konventioista. Luovuus voi liittyä myös siihen, miten ja mistä tietokirjoittaja aiheensa löytää ja miten aiheitaan lähestyy ja sitä käsittelee. Se voi olla myös lähteiden jättämien aukkojen täyttämistä tai aineistojen etsimistä ja kokoamista uusista paikoista, uusin tavoin. Luovuus liittyy – luovan kirjoittamisen tavoin – myös henkilökohtaisuuteen, omakohtaisiin tulkintoihin sekä oman äänen tavoitteluun.

Tieteellisen kirjoittamisen, tietokirjoittamisen ja luovan kirjoittamisen välillä on tietenkin esimerkiksi sisältöön, tyyliin ja kohdeyleisöön liittyviä eroja, joita kaikkia ei ole aina mielekästä kyseenalaistaa. Runoilijan ei ole tarpeen varustaa tekstiään lähdeviitteillä, ellei viitteiden käyttö ole juuri hänen runoudelleen olennainen ilmaissukeino. Kaikki tekstit eivät myöskään antaudu siististi luokiteltaviksi. Tekstilajien välisten rajojen koettelu voikin tuoda esiin sekä konventioiden vahvuudet että heikkoudet. Millaisissa yhteyksissä esimerkiksi tieteellisen kirjoittamisen keinot lisäävät tekstin vakuuttavuutta, ja milloin ne vieraannuttavat lukijan?

Kirjan kirjoittajat edustavat useita tieteenaloja, kuten taidehistoriaa, Suomen historiaa, uskontotiedettä, kasvatustiedettä ja kirjallisuudentutkimusta. Mukana on myös ensisijaisesti taiteen kentällä toimivia kirjoittajia. Teoksen tausta Turun yliopiston luovan kirjoittamisen oppiaineessa näkyy ennen kaikkea tekstien pedagogisessa otteessa ja pyrkimyksessä käytännönläheisyyteen. Luovaa kirjoittamista opettavat henkilöt, jotka kirjoittavat työkseen: kirjailijat ja tietokirjailijat, tutkijat, journalistit

ja kriitikot. Vaikka tiettyjä tekstin tekemiseen kuuluvia taitoja, kuten rakenteen hallintaa tai kielen sujuvuutta, voi pitää melko yleispätevinä oppeina, luovan kirjoittamisen opettajien näkökulmat ja painotukset, kirjoittajanaänät ja opetustavat voivat poiketa toisistaan paljonkin. Luovan kirjoittamisen opetuksessa ei olekaan kyse tiettyjen pysyvien sisältöjen välittämisestä samanlaisina vuosi toisensa jälkeen. Kieli muuttuu, kirjoittamisen merkitys yhteiskunnassa muuttuu, ja myös tavat opettaa kirjoittamista elävät ja muuttuvat (ks. esim. Donnelly 2010). Toisin sanoen jokainen kirjoittaja, kirjoittamisen ohjaaja tai opettaja tuo tunneille omat tapansa kirjoittaa.

Myös kaikki tämän kirjan tekijät kirjoittavat työkseen ja monet toimivat kirjoittamisen opettajina tai ohjaajina. Kirjan artikkelit paitsi käsittelevät luovaa tietokirjoittamista myös toteuttavat sitä käytännössä. Artikkeleiden painopisteet ja tyylilliset ratkaisut vaihtelevat tekstistä toiseen, mikä heijastelee luovan tietokirjoittamisen monimuotoisuutta. Luovan ja akateemisen tietokirjoittamisen väliset yhtymäkohdat, jännitteet ja erot tulevat näkyviin: mukana on sekä perinteisen tieteellisen artikkelin kriteerit täyttäviä että suuremmin henkilökohtaisiin näkemyksiin pohjautuvia tekstejä. Kaikki kirjoittajat kuitenkin käsittelevät aiheitaan oman työnsä ja persoonansa avulla. Tekstit kysyvät, väittävät, inspiroivat tai ehdottavat. Lukijalle jää tila ottaa teksteistä mukaansa se, mikä parhaiten tukee hänen omaa kirjoittamistaan.

Luova tietokirjoittaminen

Luova tietokirjoittaminen saattaa olla käsitteenä uusi, mutta ilmiönä se kasvaa erilaisista varhaisemmista tekstilajeista ja kirjoittamisen tavoista, joita on nimitetty vaikkapa muistelmiksi, esseiksi, päiväkirjoiksi, *belles lettres*, matkakertomuksiksi, historiaksi tai vastaaviksi. Kun Tom Wolfe vuonna 1960 määritteli uuden kirjoittamisen tavan, ”uuden journalismin” (*new journalism*), kyse oli jo pitkään jatkuneesta kirjoittamisen tavasta ja eetoksesta, joka nyt sai uuden nimen. Myöhemmin nimiä on tul-

lut lisää, esimerkiksi luova tai narratiivinen tietokirjoittaminen. (Morley 2007, 178; Gutkind 2012). Tässä kirjassa käytämme luovan tietokirjoittamisen käsitettä, koska se paikantaa kirjan luovan kirjoittamisen oppiaineeseen ja on riittävän väljä kattaakseen monet eri tekstilajit.

Narratiivinen tai luova tietokirja (*narrative non-fiction, creative/literary non-fiction*) on Suomessa toistaiseksi melko vähän keskusteltu tietokirjallisuuden laji. Se voidaan määritellä tosiasioihin pohjautuvaksi tietoteokseksi, joka on kirjoitettu kirjallisuuden tehokeinoja käyttäen tai juonellisena tarinana. Käsitteen ja lajityypin yksi keskeinen kehittäjä, yhdysvaltalainen Lee Gutkind määrittelee luovan tietokirjan hyvin kirjoitetuksi tositarinaksi ("good story, well told").

Luova tietokirja voi olla romaanin kaltaisesti kirjoitettu, mutta siinä kerrotaan todella tapahtunut tai ainakin mahdollinen tarina ja se perustuu lähteisiin tai oma-kohtaisiin kokemuksiin. Se kertoo tarinan käyttäen kerronnassaan luovasta kirjoittamisesta ja kirjallisuudesta tuttuja kirjoittamisen keinoja ja tapoja. Luovassa tietokirjassa kirjoittaja on vahvasti läsnä ja teoksessa on aukikirjoitettu, lukijalle selväksi tehty, näkökulma.

Luova tietokirjoittaminen on kansainvälisesti jo buumi ja se on tullut näkyvästi Suomeenkin. Kirjakauppojen ja kirjastojen hyllyt täyttyvät tietokirjoista, jotka on kirjoitettu omakohtaisesta näkökulmasta: muistelmät, historiankirjoitus, omaelämäkerrat, elämäkerrat, matkakertomukset, luontokertomukset, elokuvasta ja musiikista kertovat teokset, yleistajuiset teokset hyvästä elämästä, terveydestä ja sairaudesta, antropologiasta, luonnontieteistä tai filosofiasta, uskonnosta tai kirjallisuudesta.

Uudempi ja vielä kehittymässä oleva luovan tietokirjoittamisen kenttä on blogikirjoittaminen tai ylipäätään sosiaalisessa mediassa tapahtuva narratiivinen tietokirjoittaminen. Blogipohja tarjoaa mahdollisuuden kokeilla erilaisia kirjoittamisen tapoja ja lajeja, saada palautetta lukijoilta, käsitellä aiheita ehkä omaa tutkimusalu-

etta laajemmin tai kasvattaa omaa asiantuntijuuttaan keskittymällä tiettyyn, itselle tärkeään aihepiiriin. Blogien pohjalta voi myös rakentaa tietokirjan, kuten vaikkapa Kimmo Svinhufvud, jonka kirjoitusoppaiden, kuten edellä mainitun *Tohtoritakuuteoksen*, taustalla on blogisivusto.

Mistä luovan tietokirjan tunnistaa? Siinä pyritään ainakin lyhentämään lukijan ja kirjoittajan välistä kuilua pysyttämällä kuitenkin tosiasioissa. Kyse on hyvästä tarinasta, josta pyritään tekemään myös hyvää kirjallisuutta. Mutta mitä ”romaaninkaltaisuus” tai ”hyvä kirjallisuus” tarkoittavat? Kyse voi olla vaikkapa siitä, että lukija koukutetaan lukemaan heti ensimmäisestä virkkeestä. Rakennetaan ja liitetään kertomalla yhteen vakuuttavia näyttämöitä, kohtauksia ja henkilöhahmoja. Kuvataan tapahtumat elävästi ja yksityiskohtaisesti. Rakennetaan uskottava kehys ja näkökulma. Käytetään dialogia ja vuorosanoja. Kokeillaan erilaisia rakenteellisia (kronologian rikkominen, kerronnan kulku takaperin tai hyppäyksittäin) tai kielellisiä (sisäiset monologit, erilaiset tekstilajit) ratkaisuja. Jos mahdollista, yllätetään lukija tai pidetään häntä jännityksessä. (Morley 2007, 178–179, 181.) Luova tietokirjoittaja välittää informaatiota mutta myös viihdyttää lukijaansa. Luovassa tietokirjoittamisessa kirjoittajan ääni kaikuu tekstistä, jopa niin, että se lähenee kirjoittajan puheääntä, ja äänen tulisi olla niin rehellinen kuin mahdollista. Kirjoittaja puhuu lukijalle, puhuttelee tätä, jolloin lukijan mielessä syntyy hänen ja kirjoittajan välille vuoropuhelua. (Morley 2007, 182–183; Gutkind 1997, 8.)

Kuten tietokirjoittamisessa yleensä, myös luovassa tietokirjassa faktat ovat kohdallaan ja aineisto on kerätty autenttisista lähteistä. Jos mahdollista, kirjaa varten on tehty kenttätöitä eli vierailtu siinä paikassa, josta kirjoitetaan, haastateltu ja havainnoitu niitä ihmisiä, joista kirjoitetaan. Kuvattavien asioiden ja ilmiöiden autenttisuutta rakennetaan haastatteluista ja havainnoinnista saaduista yksityiskohdin. Akateeminen koulutus tuottaa taitoja, joita luovassa tietokirjoittamisessa tarvi-

taan: faktojen etsiminen ja tarkistaminen, aineistoja kokoaminen, erilaisten tekstien ja kuvien analysoiminen, suurten kokonaisuuksien käsitteleminen ja omien näkemysten puolesta argumentoiminen.

Luova tietokirjoittaminen eroaa tietokirjoittamisesta siinä, että siihen usein liittyy intohimo tai intiimiys. Siinä saatetaan käsitellä kirjoittajalle äärimmäisen tärkeitä tai itse koettuja, henkilökohtaisia ja läheisiä teemoja tai tapahtumia. Tässä on yhtymäkohta omaelämäkerralliseen kirjoittamiseen: henkilökohtaisuus. Siinä missä omaelämäkerrallisuuteen liittyy luovan kirjoittamisen opetuksessa edelleen kielteisiä käsityksiä (Kosonen 2014), henkilökohtaisuutta tai lähelle menemistä käytetään kuitenkin työvälineenä luovan kirjoittamisen opetuksessa silloinkin, kun kyse ei ole ”puhtaasti” omaelämäkerrallisesta kirjoittamisesta. Mutta ei välttämättä, intohimo tarkoittaa myös intohimoa kirjoittamiseen ja kieleen, intohimoa tiedon etsintään ja löytämiseen, intohimoa sitoutumiseen.

Luova kirjoittaminen yliopistoissa

Suomessa luovaa kirjoittamista voi yliopistotasolla opiskella Turun ja Jyväskylän yliopistoissa sekä avoimessa yliopistossa ympäri maata. Kriittisen korkeakoulun kaksivuotinen kirjoittajakoulu keskittyy proosaan ja lyriikkaan. Lisäksi useat kansanopistot tarjoavat monipuolista kirjoittamisen opetusta.

Kansainvälisesti luova kirjoittaminen on vireä ja monitahoinen oppiala omine maisteri- ja tohtoriohjelmineen, konferensseineen ja julkaisuineen. Esimerkiksi European Association of Creative Writing Programs (EACWP) koordinoi monipuolista kansainvälistä yhteistyötä luovan kirjoittamisen toimijoiden kesken ja järjestää muun muassa vuosittaisen symposiumin. Suomalaisista oppilaitoksista mukana ovat Jyväskylän yliopisto ja Oriveden opisto.

Suurin osa kansainvälisistä luovan kirjoittamisen maisteri- ja tohtoritason opinnoista keskittyy fiktion kirjoittamiseen ja sen analysointiin ja kontekstualisoimiseen. Tietokirjoittamisella on kuitenkin oma tärkeä paikkansa luovan kirjoittamisen opinnoissa. Turun yliopistossa luovan kirjoittamisen yhteydessä opiskeltavia tietokirjoittamisen lajeja ovat esimerkiksi journalistinen kirjoittaminen, essee ja kritiikki. Journalistiset lajit ovat merkittävä osa luovaa kirjoittamista myös muualla, kuten saksalaisessa Hildesheimin yliopistossa, jossa toimii luovan kirjoittamisen ja kulttuurijournalismin ohjelma (ks. Scholl 2014). Suomen ensimmäisenä tietokirjallisuuden ja -kirjoittamisen professorina on Helsingin yliopistossa vuoden 2015 alusta toiminut Pirjo Hiidenmaa, joka johtaa Tieteellisen kirjoittamisen opintokokonaisuutta.

Luovan kirjoittamisen akateeminen tutkimus on meillä vielä nuori, mutta dynaaminen ja perusteiltaan varsin monitieteinen ala. Kirjoittamisen tutkimus voi keskittyä esimerkiksi kirjoittamisen prosessiin tai pedagogiaan, kirjoittamisen hoitaviin ja terapeutisiin vaikutuksiin, eri tekstilajeihin tai kääntämisen, adaptaation tai tekijyyden kysymyksiin (ks. Niemi-Pynttari 2007; Joensuu et al. 2008; Ekström 2011; Kähmi 2015). Kirjoittamisen alalla tehdään myös taiteellista tutkimusta, jossa taiteellinen ja tutkiva työskentely nähdään toisiaan tukevinä tiedon tuottamisen tapoina. Kirjoittamisen tutkimuksen uusimpia virtauksia ja tutkimustuloksia esittelee esimerkiksi Jyväskylän yliopiston julkaisema vertaisarvioitu tieteellinen lehti *Scriptum*.

Luovalla tietokirjoittamisella on myös oma lehtensä, Lee Gutkindin perustama *Creative Nonfiction*, joka julkaisee laadukasta ei-fiktiivistä proosaa. Lehden teemanumeroiden aiheita ovat olleet esimerkiksi sää, avioliitto, virheet ja odottaminen. Teemat kuvastavat hyvin luovan tietokirjoittamisen asennetta maailmaan ja siitä kirjoittamiseen: aiheita voi löytää hyvinkin arkisista ilmiöistä, ja mistä tahansa aiheesta voi kirjoittaa kiinnostavasti. Vaikka Turun yliopiston humanistisen tiedekunnan verkkolehti *Hiiskuttua* ei olekaan varsinaisesti luovan tietokirjoittamisen julkaisu, tarjoaa se erilai-

silla teemanumeroillaan mainion alustan niin opiskelijoiden kuin tutkijoiden ja opettajien harjoittaa luovaa tietokirjoittamista.

Myös eri yliopistolliset oppiaineet opettavat opiskelijoitaan paitsi noudattamaan tieteellisen kirjoittamisen käytänteitä myös kirjoittamaan hyvää ja sujuvaa kieltä. Useimmiten nämä kurssit kulkevat otsikon ”tieteellinen kirjoittaminen” alla. Mutta opettajasta ja oppialasta riippuen opettamisen ja kirjoittamisen tavat voivat olla hyvin luovia: opiskelijat tekevät luovan kirjoittamisen harjoituksia, etsivät omaa kirjoittajan ääntään ja harjoittelevat erilaisia tietokirjoittamisen tapoja, kuten kirjarvioita, kolumneja tai blogitekstejä.

Alustuksessaan Tietokirja.fi-festivaaleilla Pirjo Hiidenmaa (2015) pohtii tietämisen ja tiedon kysymyksiä tietokirjoissa. Tieto on paitsi tarkistettavissa olevia faktoja myös kokemusta ja tulkintoja:

Kaikki ovat tosia, mutta eri tavoin: faktat ovat tosia, sanoipa ne kuka hyvänsä. Tulkinnat ja päätelmät ovat tosia tai toimivia, kun kirjoittaja ne fiksusti perustelee ja niihin voi tarttua. Jos kirja on hyvä, sen päätelmistä voi keskustella ja niitä vastaan voi argumentoida. Kirjoittajien omat kokemukset ovat tosia, ja sellaisina niitä ovat luettavia. Hömpät – ne ovat totta siinä mielessä, että kuulemme ne henkilöltä, joka ne itse meille kertoo. Kiinnostavaa niissä voi olla se, miksi niitä kerrotaan.

Kirjoittamisen prosessi ja luovan kirjoittamisen harjoitteet

Luovan kirjoittamisen yliopisto-opinnot niin Suomessa kuin muuallakin ovat yhdistelmä teoriaa ja käytäntöä: lukemista ja luetun analyysia, palautteen antamista ja vastaanottamista sekä oman työskentelyn reflektointia. Keskeistä on kuitenkin aina opiskelijan oma kirjoittaminen, jota kaikki muut opetuksen ja opiskelun muodot pyrkivät

kivät tukemaan. Opiskelijat kirjoittavat eri teemoihin tai kirjoittamisen osa-alueisiin liittyviä harjoitustehtäviä sekä tunneilla että itsenäisesti tuntien ulkopuolella. Toisin sanoen omakohtainen tutustuminen kirjoittamisen prosessiin on keskeistä.

Kirjoittamisen prosessi hahmotetaan usein nelivaiheisena matkana, joka alkaa suunnittelusta ja etenee luonnostelun ja muokkaamisen läpi kohti viimeistelyä (Jääskeläinen 2002, 46). Käytännössä vaiheet kietoutuvat toisiinsa ja voivat toistua tekstin työstämisen aikana useita kertoja. Suunnittelua tai joskus sitäkin edeltävää vaihetta kutsutaan englanninkielisessä kirjallisuudessa usein nimellä *pre-writing*. Se viittaa kaikkeen, mitä kirjoittaja tekee ennen kirjoittamaan ryhtymistä, ja voi siis merkitä erilaisten lämmittelyharjoitusten lisäksi monenlaisia kirjoittamisen aloittamiseen liittyviä toimituksia. (Richards & Miller 2008; Rohman 1965.)

Joku ei pysty kirjoittamaan ilman musiikkia, toinen tarvitsee jatkuvaa nesteytystä, kolmannen on pakko ensin siivota. Osa kirjoittamisen aloitustoimituksista voi toki vaikuttaa ennemmin kirjoittamisen välttelyltä kuin sen jouduttamiselta. Silti ne voivat toimia merkkeinä siitä, että jotain on tapahtumassa: kirjoittaja on ainakin matkalla kohti kirjoittamista. Kirjoittamistilanteen tekeminen miellyttäväksi ja mahdollisimman hyvin omia, henkilökohtaisia tarpeita ja toiveita vastaavaksi voi vaikuttaa myönteisesti paitsi kulloinkin työn alla olevaan tekstiin myös laajemmin vahvistaa kirjoittamiseen liittyviä myönteisiä tunteita ja mielikuvia (ks. esim. Wilson 2015).

Kirjoittamisen prosessin osina voikin nähdä myös aktiivisen aiheiden etsimisen, motivaation vaalimisen ja näihin molempiin liittyvät tiedostamattomat tekijät. Esimerkiksi runoilija, tutkija Dominique Hecq (2013, 178) pitää tiedostamattoman tietoista manipulointia eräänä olennaisena kirjoittamiseen kuuluvana piirteenä. Tapoja tiedostamattoman manipulointiin voivat olla esimerkiksi aistien herättely ja pidäkkeetön kirjoittaminen (vrt. Sutton 2014, 223–245).

Luovan kirjoittamisen oppitunneilla tehtävissä harjoituksissa sovelletaankin

usein erilaisia vapaan kirjoittamisen menetelmiä (ks. esim. Cameron 2004; Goldberg 2011), joiden tarkoitus on saattaa kirjoittaminen liikkeelle kevyesti ja pidäkkeettömästi, huolehtimatta vielä lopputuloksesta. Vapaan kirjoittamisen harjoitteet helpottavat kirjoittamisen aloittamista ja tarjoavat pehmeän laskun käsiteltävään aiheeseen. Harjoitteita on monenlaisia: ajastettu kirjoittaminen, listaaminen, assosiaatiot, kaavioiden piirtäminen. Lämmittelyharjoituksia on hyvä keksiä myös itse itselleen, jolloin kirjoittaja voi samalla selkeyttää suhdettaan omiin työskentelytapoihinsa.

Tietokirjoittamisen yhteydessä vapaan kirjoittamisen harjoitukset voivat esimerkiksi paljastaa, miten paljon kirjoittaja jo aiheestaan tietää. Yhtä lailla ne voivat näyttää kohdat, joissa tietoja täytyy vielä täydentää. Omalla aiheella leikittely, vaikkapa fiktiivisen tekstin tai sattumarunon kirjoittaminen tutkimusaineiston pohjalta, voi puolestaan tuoda uusia näkökulmia aiheeseen ja auttaa suhtautumaan työhön hieman keveämmin – mikä itsessään saattaa hyvinkin jouduttaa tekstin valmistumista.

Myös jokaiseen tämän teoksen artikkeliin sisältyy kirjoitusharjoitus, jonka tarkoitus on syventää ja konkretisoida tekstin perusväittämää tai kysymystä. Osa harjoituksista keskittyy luovuuden herättelyyn ja kirjoittamisen äärelle asettumiseen, toiset taas pureutuvat suoraan artikkelissa käsiteltyn asiaan. Harjoituksia voi tehdä itsenäisesti, mutta suosittelemme lämpimästi sekä yhdessä kirjoittamista että lopputulosten jakamista toisten kirjoittajien kanssa. Myös harjoitusten soveltaminen tai luova muokkaaminen voi olla hyvä tapa ottaa käsiteltävät asiat omakseen.

Artikkeleista

Kirjan artikkelit jakautuvat neljään osaan. Ensimmäinen osa, ”Aloituksia”, kattaa tämän johdannon sekä kirjailija Petri Tammisen artikkelin. Toisen osan ”Aiheita ja aineistoja” tekstit käsittelevät luovan tietokirjan kirjoittamista: aiheen löytämistä

(Anna Kortelainen), aineistonkeruuta (Tiina Mahlamäki) ja vetävää kerrontaa (Teemu Keskisarja). Kolmannessa osassa ”Lajeja ja rooleja” keskitytään luovan tietotekstin lajeihin, joista oman artikkelinsa saavat essee (Päivi Kosonen), sosiaaliseen mediaan kirjoittaminen (Teemu Taira), kritiikki (Juha-Pekka Tihinen) ja kirjallisuuslehteen kirjoittaminen (Tiina Lehtikoinen ja Kristian Blomberg). Neljäs osa, ”Rajoilla”, puolestaan johdattelee taiteen, tutkimuksen ja kokeilevan kirjoittamisen rajapinnoille Annette Arlanderin ja Hanna Guttormin tekstien avulla.

Aloittaminen on minkä tahansa tekstilajin kirjoittajalle ratkaisevan tärkeä taito. Miten saada lukija jatkamaan lukemista? Millaiset aloitukset toimivat ja millaiset eivät ainakaan toimi? Kirjan ensimmäisessä artikkelissa kirjailija Petri Tamminen menee suoraan asiaan ja esittelee *The New Yorker* -lehden tekstien aloitusstrategioita. Tamminen myös ohjaa lukijansa kokeilemaan aloittamista *New Yorkerin* tai Veijo Meren tyyliin.

Aloittaakseen on kuitenkin tiedettävä, mistä kirjoittaa. Tietokirjailija Anna Kortelainen tuulettaa artikkelissaan ”Käsi sydämellä” käsityksiä tietokirjoittamisen kuivakkuudesta. Uusien asioiden opettelu ja uusien kysymysten esittäminen pitävät huolen siitä, että kirjoittajan kiinnostus ja intohimo säilyvät. Kortelainen käsittelee luovan tietokirjoittamisen prosessia löytöretkenä, ”turvallisena seikkailuna”, jossa maailmasta ja kirjoittamisesta on lupa innostua, ja valottaa myös omien teostensa äärellä koettuja ratkaisevia hetkiä, jotka ovat auttaneet työssä eteenpäin. Artikkelin harjoitukset keskittyvät henkilökohtaisen ja läheisen suhteen luomiseen kirjoittajan ja aiheen välille.

Aineistojen käytöstä ja eläytymisestä jatkaa uskontotieteen dosentti Tiina Mahlamäki, joka käsittelee monimuotoisen etnografisen aineiston tuottamista ja käyttöä elämäkerran kirjoittamisessa. Jäljittäessään tutkimuksensa kohteen, kirjailija Kersti Bergrothin (1886–1975) elämää, Mahlamäki on paitsi tutustunut Bergrothin

Kirjoittamisessa on aina mukana kuvittelua, oli tekeillä sitten fiktiivinen teksti tai faktoihin perustuva tietokirja. Kurinalaisuutta puolestaan tarvitaan, että aihe pysyy kasassa ja työ tulee valmiiksi. Luovassa tietokirjoittamisessa molemmat korostuvat - faktoissa on pysyttävä, mutta tekstin ei tarvitse olla tylsää.

Kurinalaisuutta ja kuvittelua antaa kymmenen näkökulmaa siihen, mitä luova tietokirjoittaminen voi olla: aloittamisen taitoa, inspiraation vaalimista, eläytymistä ja kuvittelua, yhteisöllistä esseen kirjoittamista, monimuotoista tiedeviestintää, kritiikin kirjoittamista ja kirjallisuuslehtityötä sekä taiteellista tutkimusta ja kokeilevaa tieteellistä kirjoittamista. Kirjoittajat edustavat useita aloja, kuten taidehistoriaa, Suomen historiaa, esitystaidetta ja -tutkimusta, uskontotiedettä, kasvatustiedettä, kirjallisuutta ja kirjallisuudentutkimusta. Tekijät käsittelevät aiheitaan oman työnsä ja persoonansa avulla.

Kirjan tausta on Turun yliopiston luovan kirjoittamisen oppiaineessa. Jokaiseen artikkeliin sisältyy kirjoitusharjoitus. Teos soveltuu oppikirjaksi ja itsenäisen kirjoittamisen tueksi.

kustantamotarke.wordpress.com

ISBN 978-952-68434-7-6

9 789526 843476